List 19. **NOVICE** Tečaj XLVII.

gospodarske, obrtniške in národne.

Izhajajo vsako sredo po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gold. 40 kr. za pol leta 1 gold, 70. kr. za četrt leta 90 kr., pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gol 10 kr., za četrt leta 1 gold. 10 kr.

V Ljubljani 8. maja 1889.

Obseg: Naznanilo in razglas. — Naznanilo. — Požlahtnitev zelenečih ameriških trt. — Državni melijoracijski zaklad in dežela kranjska. — Zemljepisni in narodopisni obrazi. — Govor poslanca Kluna. — Naši dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.

Naznanilo in razglas.

Novo šolsko leto na podkovski šoli ljubljanski se prične 1. dne julija 1889. leta.

S poukom v podkovstvu je združen tudi nauk o ogledovanji živine in mesa. Kdor želi sprejet biti v podkovsko šolo, mora se izkazati:

1. S spričevalom, da se je pri kakem kovaču izučil za kovaškega pomočnika;
2. z domovinskim listom;
3. s spričevalom svojega župnika ali župana, da je poštenega vedenja, in
4. da zna brati in pisati slovenski.

Ubožni učenci morejo tudi dobiti štipendijo po 60, oziroma 50 forintov.

Prosilci za štipendije imajo predložiti:

1. ubožni list,
2. spričevalo o poštenem vedenji, in
3. potrdilo, da so delali uže dve leti za kovaške pomočnike. Prošnje z le temi spričevali imajo poslati vsaj do 15. junija glavnemu odboru c. kr. kmetijske družbe v Ljubljani.

Šola traja do konca decembra 1889. leta. Kdor dobro prebije preskušnjo, more po postavi iz 1873. leta dobiti patent podkovskega mojstra, ker sedaj ne more nihče brez preskušnje postati kovaški mojster. Nauk v tej šoli je brezplačen, vsak učenec si ima za šolski čas skrbeti le za živež in stanovanje ter za potrebne šolske knjige. Stanovanje dobodo učenci za majhno plačo v šolski hiši.

Učenci naj se oglase vsaj dva dni pred šolskim začetkom v podkovski šoli na spodnjih Poljanah.

Ker je po slovenskih deželah še zmerom premalo v podkovstvu izučenih kovačev in zdravnikov kopitnih bolezni, pa tudi premalo izurjenih oglednikov živinskih in mesovnih, zatorej naj bi skrbela županstva, da dobode vsaka občina vsaj po enega dobrega kovača in živinskega in mesovnega oglednika.

Jos. Fr. Seunig,
podpredsednik c. kr. kmetijske družbe kranjske.

Dr. Karol vitez Bleiweis,
začasni vodja podkovske šole.

Naznanilo.

Skušnje na tukajšnji podkovski šoli se bodo vršile dne 27. in 28. junija t. l., in sicer: 27. junija skušnja iz podkovstva za kovače, kateri niso obiskavali podkovske šole. 28. junija pa za učence podkovske šole iz podkovstva in ogledovanja klavne živine in mesa. Kovači, kateri se hočejo podvreči tej skušnji, naj se oglase pri podpisanem vodstvu do 15. dne junija t. l.

Vodstvo podkovske šole v Ljubljani
dne 6. maja 1889.

Dr. Karol vitez Bleiweis.

Požlahtnitev zelenečih ameriških trt.

(Spisal R. Dolénc.)

Dandanes so sploh vsi vinarski strokovnjaki prepričani, da ni mogoče našega vinarstva drugače oteti trtni uši, nego če zasadimo vinograde iz nova s takimi vrstami ameriških trt, kakeršnih ne more uničiti, ter jih požlahtnimo s cepiči naših domačih vrst. Da bi se na Kranjskem to kar hitreje mogoče zgodilo, naročil je bil slavni deželni odbor pisatelju teh vrstic, da je spisal lani čisto kratek nauk o tem, kako zasajati vinograde z ameriškimi trtami, da jih trtna uš ne more uničiti. Malo knjižico z mnogimi slikami je slavni deželni odbor

razdelil v več tisoč iztisih po deželi. Pisatelj je pozvedoval potem ob raznih prilikah in po raznih krajih dolenjskih, kako sodijo vinarji o novem nauku, ali jim ugaja ali ne, ali se ga bodo poprijeli ali ne. Skoraj povsod so mu odgovarjali, da naš preprosti vinar tega nauka skoraj ne more zvrševati in da se ga najbrže ne bode poprijel. Najbolj se izpodtikajo nekateri ob njem, ker bi ne smeli v bodoče vsajenih ter požlahtnjenih trt nikakor več grobati. No grobanje je pa na Dolenjskem in ne manj na sosednem Štajerskem ravno najnavadnejše, reči smemo celo, tudi najvažnejše delo v običajnem vinogradarstvu. Grobajoč zasajajo nove vinograde, kajti nihče ne zasadi na Dolenjskem novega vinograda takoj ob pričetku tako na gosto s trtami, kakeršnega si želi za bodoče, ampak navadno vsadi komaj 20 odstotkov vseh bodočih trt, in z mnogoletnim grobanjem zgoste se

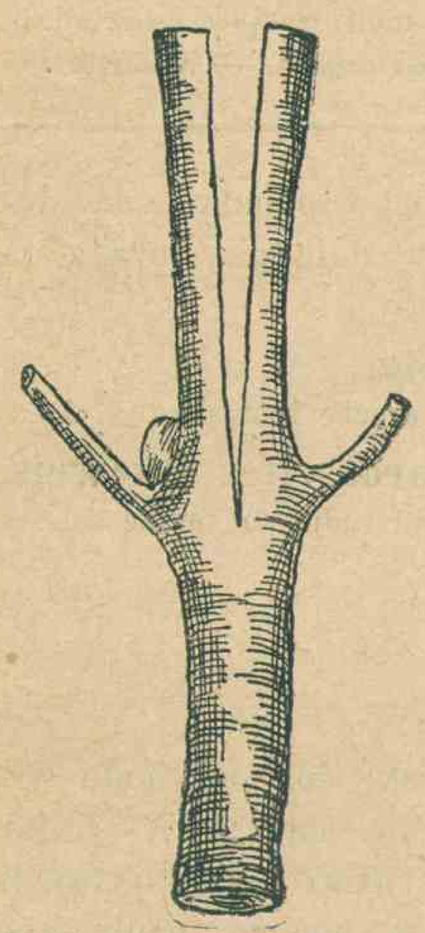

Podoba 1.

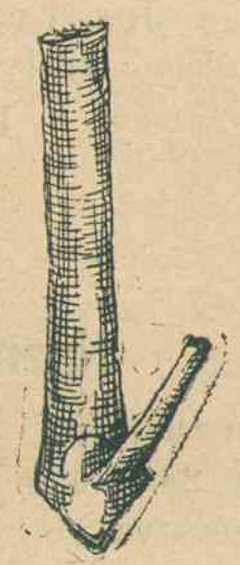

Podoba 2.

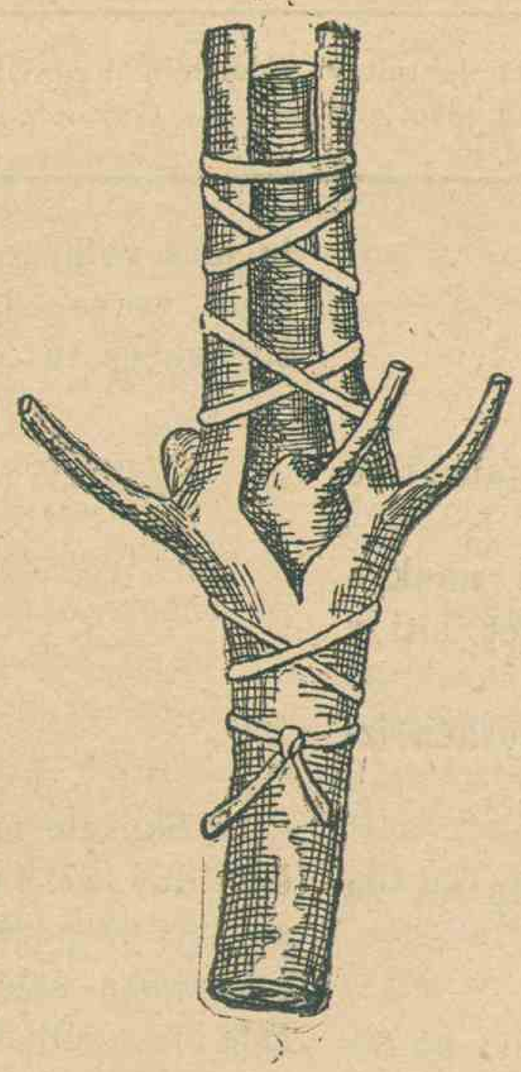

Podoba 3.

Podoba 4.

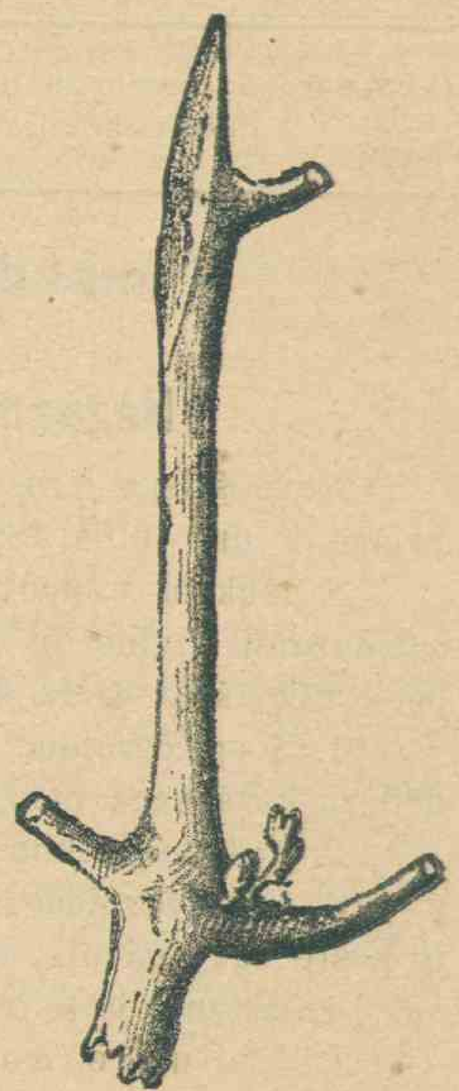

Podoba 5.

šele tako, da postane vinograd zadosti gost. Z grobanjem nadomeščajo po Dolenjskem tudi gnojitev, kajti ako kaka trta v rašči ter rodovitnost opeša, pogrobajo jo in tako prisilijo, da se pomladi ter pomlajena zopet nekoliko let rodi.

Da bi z grobanjem nadomeščali posamezne zastale ali izumrle trte, ali da bi celo nadomeščali napačne, nepravovrstne ali pa nerodovite (oprhle), to je na Dolenjskem še jako izjemno delo.

Novo priporočano vinogradarstvo je preprostemu dolenjskemu vinarju tudi prenatančno, tako rekoč, premalenkostno. In tako je skoraj res za gotovo pričakovati, da se ga ne bode poprijel, ker je dozdanjega, kaj površnega, recimo kar naravnost, najprimitivnejšega vinogradarstva, osobito grobanja, dosti preveč vajen, večinoma pa tudi še dosti premalo inteligenten, da bi se kake nove reči hotel lotiti. Ker je pa dolenjsko vinogradarstvo vendar tako eminentnega narodnogospodarskega pomena in ker bi utegnilo v bodoče vsled napredovanja, in bodi si še tako počasnega, še veliko pomenljivejše postati: nikakor ne smemo dolenjskega preprostega vinarja samemu sebi prepustiti, ampak pomagati mu moramo. In pomagati mu utegnemo, če se okoristimo njegove dozdanje stare navade, priljubljenega mu grobanja. Podajmo mu nauk, kako zasajati vinograde z ameriškimi trtami, da jih uš ne more uničiti, pa pridržimo vsaj nekoliko grobanje: in gotovo se bode prej poprijel novosti, ker jo bode veliko laglje razumel in torej tudi veliko lože zvrševal. Ako bi imeli na Dolenjskem dalmatinsko ali pa vsaj vipavsko podnebje, onda bi bila stvar pač lahka. Razširile bi se naglo take ameriške trte, katere so popolnoma proti trtni uši stanovitne ter tudi nepožlahtnjene rodevajo dobro, nesmrdljivo grozdje, in vseh težav bi bilo konec. Dolenjci bi take trte po starem načinu zasajaji, grobali in tako dalje. Toda dolenjsko podnebje je dosti premrzlo za take trte. Njim bi grozdje ne dozorelo nikdar, razen tako zvane jorkmadejre, katera pa rodeva kaj majhne grozdičke, in vino je jako neprijetno dišeče, bolje rečeno, smrdljivo. Zato ne preostaje Dolenjcem, kateri se čisto novega nauka ne morejo poprijeti, drugo, nego da se poprimejo tega le nasveta. Zasade naj vinograde z ameriškimi trtami, katere so proti uši popolnoma stanovitne, toraj najbolje z riparijo — ako tudi nič ne rode. Zasade naj jih pa dobro, to je ne površno, v celo plitvo prekopano zemljo, in, ako le mogoče, z gnojem, da hitreje dorastejo. Zasade naj jih tudi takoj tako gosto, da bode vsaj četrtina vseh bodočih trt takoj zasajena.

Čez dve ali tri leta, kadar trte dovolj dorastejo, to je, kadar poženejo štiri ali še več krepkih mladik, požlahtne naj jih s tako zvano poletnjo ali zeleno požlahtnitvijo

in pažlahtnjene pogrobajo. Poletnja ali zelena požlahtnitev je pa dvojna. Prva je tako zvana ogerska, imenuje se pa zato tako, ker je po mnogih krajih na Ogerskem pri popolnoma preprostih vinarjih (kmetih) uže od nekdaj v rabi. Ogri so namreč požlahtnjevali nerodovite ali slabo rodovite trte že sam Bog ve koliko let, predno se je pričela trtna uš, po tem načinu, in požlahtnjene potem grobali, da so iz enega debla tri, štiri ali še več dobrih dobivali. Kar je preprostemu ogerskemu vinarju mogoče, storil bode lahko pač tudi naš dolenjski preprosti vinar. Zato poglejmo, kako je to ogersko požlahtnjevanje. Okoli binkošti, kadar trtni poganjki toliko dorastejo, da niso več čisto zelnati skrajšaj jih do polovice. Vsak skrajšani poganjek razkolji potem tako, da seže razkol do polovice prve bunčice, na kateri je oko torej tako, kakor kaže to podoba št. 1.

Cepič pripravi pa tako, kakor kaže to podoba št. 2., namreč iz bunčice naredi topasto zagozdico. Ako jo naposled zatakneš v razkol ter s kakim vezivom (bombažem, liko) tako povežeš, kakor kaže to podoba št. 3., pa je požlahtnitev gotova. Izponaša se ta način prav rad, ter trta požene že prvo leto 30 do 40 cm dolge mladike. Takoj prvo leto pogrobaš lahko požlahtnjene trte na jesen, tako da dà vsak cepič po eno trto. Paziti pa moraš dobro, da ne pride cepič pod zemljo, ker sicer se ukoreniči, in trtna uš ga lahko, ako ne ravno ugonobi, pa vsaj močno oslabi.

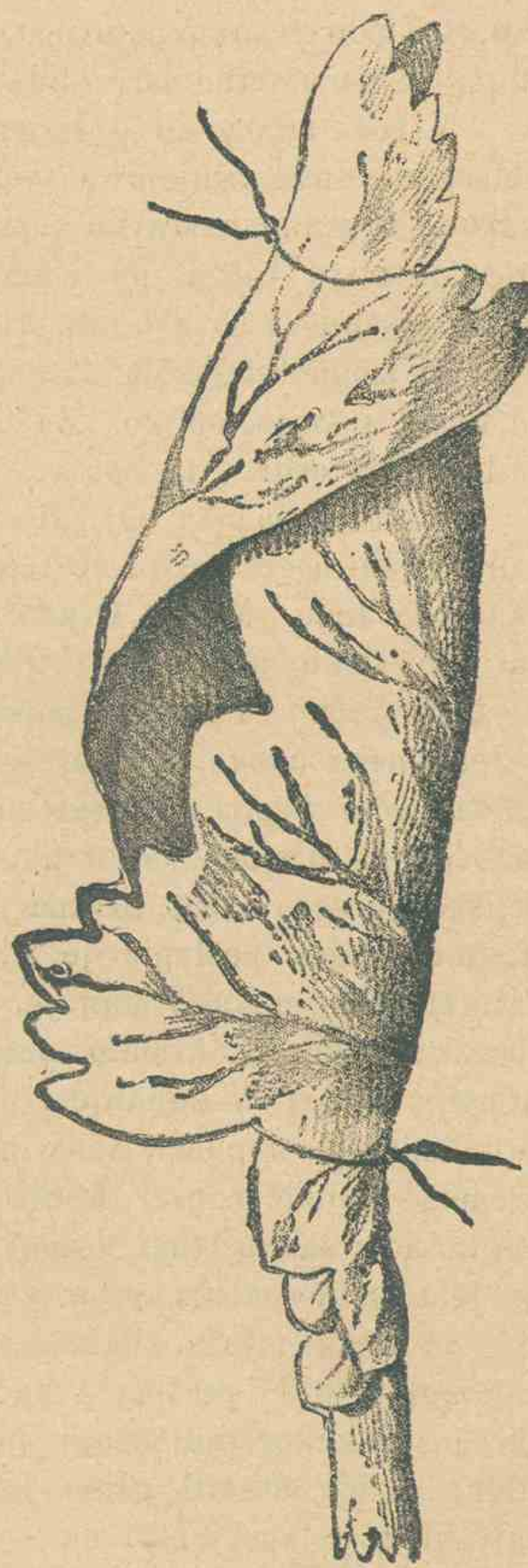

Podoba 6.

Druga poletnja ali zelena požlahtnitev je tako zvana kopulacija g. Hermana Goethe-ja. Na ta način je požlahtnjevati meseca maja, in sicer tako le. Cepič prereži, kar le mogoče na pošev, skozi eno bunčico (podoba št. 4.). Takisto na pošev prereži tudi skozi eno bunčico poganjek ameriške trte (podoba št. 5.). kateri pa mora tako debel biti kakor cepič. Oba dela zloži skupaj ter ju z vezivom prav močno poveži. Da požlahtnitvi ne škodi solnčni pripek, dobro je okoli nje en trtni list oviti ter ga povezati (glej podobo št. 6.). Podoba št. 7. kaže štiri tedne staro požlahtnitev. Ta požlahtnitev je odločno še laža mimo prve in izponese se tudi tako rada, da med 100 požlahtnitvami se jih komaj 20 ne prime. Tako trdi vsaj g. Herman Goethe sam, kateri je ta način baje izumil, uporabljal ter priporočal. Požlahtnjene trte je pogrobati takoj na jesen. Več nego enkrat seveda ni smeti trt grobati. Ako se Dolenjci tudi te zasaditve in požlahtnitve ameriških trt ne bodo poprijeli, potem jim pač ni mogoče pomagati.

Podoba 7.

Državni melijoracijski zaklad in dežela kranjska.

(Dalje.)

Temu odpomoči videlo se je potrebno celo odlični češki kronovini, ter v minoli jeseni sklenil je češki deželni zbor ustanoviti deželno banko sploh, katera pa bode imela poseben oddelek za zemljiške melijoracije in izposojevala društvom, občinam, oziroma okrajem, tudi posameznim posestnikom denarjev, s katerimi bo mogoče po Češkem močvirna zemljišča osuševati, na presuha navajati vode, urejati potoke, reke in sploh obrežja raznih voda. Dotičniki morajo izkazati načrt, izdelan na podlogi dovršenih preiskav, sploh vseh razmer, tako, da je mogoče tehniku, katerega odpošlje deželni odbor, prepričati se o izvednosti kakor tudi o uspešnosti dotičnega zboljševalnega podjetja. Izposojena glavnica zagotovi se na dotično zemljišče, in je lastniku (oziroma več njih) redno vsako leto povračati poleg nizkih obresti še odplačilni znesek.

Enake deželne (provincijalne) melijoracijske zaklade imajo po vsej Nemčiji, tako na Hesenskem, na Hanoveranskem. Saksonska deluje že četrt stoletja, prav tako že navedena Badenska. Obe se ponašata z neverjetno ogromnimi uspehi. Enako delujejo na Bavarskem in v Šleziji. Tudi na Gališkem deluje že od l. 1881. deželna banka, ki je vsaj nekoliko silnemu pomanjkanju kapitala odpomogla. Češka ima sicer tega dovolj, ker 1885. l. je delovalo 10 akcijskih bank, ki razpolagajo s kapitalom 15 milijonov goldinarjev in z vloženimi zneski 25 milijonov. Poleg tega je v deželi 94 hranilnic, ki hranijo 309 milijonov goldinarjev. Drugih 376 posojilnih družeb upravlja glavnico 9 milijonov in vloženih vsot v znesku

102 milijonov! Pa vendar je smatral češki deželni zastop za potrebno, da ustanovi poseben deželni zavod, ki ne bo iskal nikakega dobička ter skrbel, da si bodo kmetovalci mogli izposojevati denarjev po najnižji ceni. Vsi navedeni denarni zavodi so spekulativni in jim ni najbolj mar koristiti občinstvu. V sedanjih kritičnih časih, ko bije poljedelski stan trd boj za obstanek, dospeli so najodličnejši ter resno misleči gospodarji do prepričanja da se more temu stanju odpomoči z izboljšanjem zemljišč in s premoženjem njih rodovitnosti. Vse to pa se brez denarnih sredstev ne more zvršiti. Privatni podjetni denarni zavodi bi se sicer vendar nekoliko mogli ozirati na to delo, tako n. pr. bi naša kranjska hranilnica, katera ima nad 10 milijonov goldinarjev naloženih v raznih papirjih, in ki nekateri celo ne donašajo 4% obresti, mogla veliko koristiti deželi, oziroma kranjskim poljedelcem, ter bi gotovo imela večo denarno sigurnost, ko bi izposojene glavnice bile zagotovljene na zemljiščih, katera bi z melijoracijami dobile podvojeno vrednost, nego v bolj ali manj negotovih papirjih. Kar je v tem oziru veljalo za Nemčijo, Prusko, Saksonsko, Bavarsko itd., velja še bolj za nas, posebno z ozirom na naš opasni položaj.

Prevažni projekti, za katere so že zdavno izdelani načrti, imajo se rešiti, kar upamo, da se tudi gotovo zvrši, ker nam je v to porok gospod deželni glavar, ki se z vso skrbjo in vztrajnostjo poteguje, da dobi deželi državne podpore. Naj bi se tudi tu na omenjene misli ozirali, oni možje, ki odločujejo o tem. Sigurni smejo biti, da bodo poljedelcem, da bodo vsej domovini pomogli!

Fran Povše.

Poučne stvari.

Zemljepisni in narodopisni obrazi.

Nabral Fr. Jaroslav.

(Dalje.)

107.

Dela in opravila Japoncev.

Kar se tiče obleke, naj omenimo le toliko, da se japonski nazori dosta razlikujejo od evropskih. Ljudstvo na deželi ima zelo malo obleke na sebi, vzlasti pri delu, deca pa nič. V večih mestih nosi deca ovratnike, na katerih je zapisano, s katere hiše je, da jo roditelji laglje nazaj dobodo, ako se jim zgubi. Možaki si tetujejo telo in namažejo z raznimi barvami, glavo pa si golijo do malega šopka zadaj, tudi brk ne trpe. Ženske se češejo in lepotičijo glavo, zobe si barvajo na črno in obrvi si popukajo. Zunaj doma nosi Japonec velik širokokrajen klobuk radi solnca. Ob svečanostih oblačijo imenitni Japonci čez navadno opravo še posebno obleko. Čudna pa je zapovedana oprava dvorna, vzlasti hlače, ki imajo tako dolge hlačnice, da se jih polovica po tleh vleče. Se ve da je hoja v takih hlačah zelo težavna in Evropejec se ne more smehu ubraniti.

Hiše si postavljajo Japonci nizke in lahke radi pogostih potresov. Tudi palače cesarske in prvih dostojanstvenikov nimajo več kot po eno nadstropje. Mesto notranjih sten imajo pregibljive lesene prepaže, s katerimi prostor razdele na več sob, ali raztegnejo v eno veliko dvorano. Velikolepja ni na japonskih hišah, pač pa je v njih vse snažno in nježno opravljeno. Po tleh so razprostrte lepe rogožine, stene in stropi so polepljene s pestro pobarvanim popirjem, okna, duri, vrata, podboji, stopnjice so umetno izrezljana in lepo lakovana.

Vzlasti mnogo drže Japonci do krasnih tempeljev. Te stavbe nadkrilujejo s svojo arhitekturo vse druge stavbe. Navadno postavijo tempelj na višino sredi bujnih vrtov in blizu njega po eden ali po več samostanov. Neka posebnost so zvoniki, ki stoje sami zase, s težko streho v slogu kitajskem. Zvonovi se nekoliko razlikujejo od naših s svojo obliko. Za te stavbe jemljo Japonci najlepši les cedrov in borov.

Mesta japonska so izgledno zidana in jako obljudena. Ulice so ravne in se lepo križajo. V večih mestih kakor so Jedo, Miako, Osaka itd. stoje stebri na trgih, na eno stran prilepljajo oglase zgubljenih, na drugo najdenih reči. To si je izmislila pred dobrimi 200 leti v Jedu neka udova, katerej se je zgubilo dete in ga je na ta način iskala. Takrat policija japonska še ni bila tako dobro urejena kakor dandanes. Glavno mesto Japonske je sedaj Jedo in ima do 3 miljone stanovnikov. Najimenitnejše poslopje je bivša palača tajkunova, v katerej sedaj mikado stanuje. Ta palača je ogromnega obsežka, tako rekoč malo mesto samo zase. Opasana je z nasipi in rovi. V zunanjem predelu stanujejo večinoma najimenitnejši Japonci, vsak ima svojo palačo. V drugem predelu stanujejo prvi knezi državni, višji častniki in uradniki državni, tudi vsak v svojej palači. V tretjem predelu stoji palača cesarjeva na višini, s katere se vidi po vsem mestu. Palača sama ima eno nadstropje, štirivoglati stolp pa ima 4 nadstropja. Strehe so močno okrašene, kakor tudi drugi prostori. Take štirivoglate stolpe smejo staviti samo cesar in njegovi ljudje, pa najvišji dostojanstveniki na svojih posestvih.

Pohišne oprave imajo Japonci malo. Od oktobra do marca je zelo ostra zima, vendar nimajo peči, da bi se greli, grejejo se pri premogovej žrjavici, ki tli v bakrenih kotlih, kar pa ni prijetno. Miz, klopi, posteljnjakov, škrinj, zrcal ni ugledati v hiši japonskej. Japonci sedajo kar na tla, podvivši nogi podse, tako da telo počiva na petah. Tudi leže po tleh na mehkih rogožinah, pod glavo pa si porinejo kar je. Navadno jedo po trikrat na dan; jed se postavi na deski pred vsako osebo na tleh sedečo. Navadna hrana jim je riža, ribe, zelenjava in čaj.

Zakonsko življenje ima na Japonskem neke posebnosti, ki niso hvalevredne. Nekaj podobnega smo čitali pred par leti o japonskem poslaniku v Evropi.

Nasproti temu pa jim ni lepo in se ne strinja ž njihovo nravnostjo, če bi se udova v drugič omožila. No dandanes so se Japonci tudi v tem nekoliko spremenili. Ako udova še nima 25 let, tedaj jej uže odpuste, če se v drugič omoži. Stare, premožne udove ostanejo pri rodovini svojej, ako je nimajo, posinijo tujega dečka, kateremu ob svojem času prepuste dom in premoženje. Za ubožne udove so posebne hiše pri templjih, ki jih nadzorujejo nune; tu prežive udove brezskrbno ostala leta izročivši deco sorodnikom, ali pa poštenim rokodelcem, da se izuče pri njih.

(Dalje prihodnjič.)

Politične stvari.

Govor poslanca Šukljeja

v državnozborski seji dne 28. februvarija t. l.

(Dalje).

Mnogo sem pričakoval od letošnje proračunske razprave. Včerajšnji uvodni članek v „Neue Freie Presse“, ki je vendar glasilo „združene nemške levice“, je bil pa tudi popolnoma po tem, da je zbujal najprenapetejše nade.

Z neusmiljenimi besedami se je pretilo; toda to smo že mnogokrat čuli, da bi bili za kaj takega še občutljivi; toda sklicevanje na goreče smolnate vence, ki bodo leteli s klopi vladi nasprotne stranke na ministersko klop (živahna veselost na desnici), napravilo me je jako radovednega. Obžalujem s svojega stališča, da se ni zadostilo moji radovednosti. In marsikatere izjave, ki smo jih čuli na pr. od gospoda poslanca Scharschmieda, nikakor niso dišale po grozovitosti (veselost na desnici.) Doneli so marveč, kakor tiho zdihovanje po ljubezni. (Veselost in prav dobro na desnici.) No, pustimo to! Iz vseh vaših govorov, akoravno so bili jako različni po oblikah, čula se je jasno vodilna misel, da namreč gospodarstvo v Avstriji ne pristuje nemškemu rodu, marveč le delu njegovemu, nemško-liberalni stranki. (Prav res! na desnici.)

Navajali so se za to razni razlogi. Kakor pri vrstivni setvi, je tudi tukaj različno vrtenje. (Veselost na desnici.) Pred vsem se je poudarjalo, da morajo Nemci vladati, ker je to njihovo pridobljeno in priboreno pravo. Drugikrat se je zopet reklo, da morajo Nemci gospodovati v interesu države, in letos je gospod poslanec Carneri celo iznašel nov vzrok, da tirjajo nemško gospodstvo vojne razmere, ker vendar militarizem nadvladuje sedanji položaj. (Veselost na desnici.)

Gospoda moja! To je za-me le dokaz, da ima liberalna stranka poleg mnogih izvrstnih lastnosti tudi eno veliko hibo, to namreč, da jej manjka razumevanje zgodovine, da ne znajo soditi o tem, kar je postalo zgodovinsko, in v tem zmislu vrejevati svojih dejanj. (Odobravanje na desnici.) Stari Salust že je v prvem poglavji h „katilinarični zaroti“ pravo pogodil, ko je rekel: „Nam imperium facile his artibus retinetur, quibus initio partumest“. Kdo izmed vas mi more dokazati, da je tako navstala Avstrija, ker si je nemški rod z mečevo ostrino podjarmil ostale narode? Avstrija je navstala potom prostih pogodb (odobravanje na desnici), s tem, da so se združile že obstoječe, več ali manj na narodni podlagi vrejene države v eno celoto, in to je takrat skoraj gotovo provzročilo iztočno vprašanje, strah pred turško silo. (Odobravanje na desnici.) Posamezne države so se oklenile eno druge, da ohranijo svojo krščansko omiko in narodno svojstvo pred turškim barbarstvom.

Zasluga habsburske hiše je — in iz tega izvira ona trdna in neomahljiva zvestoba avstrijskih narodov do cesarske hiše — da se je izvršila, utrdila in do današnjega dne ohranila ta zveza. Vi, gospoda, pa si mislite drugače organizacijo Avstrije. Vi hočete uporabljati na avstrijsko monarhijo vladno metodo dandanašnjih enonarodnih držav, ne da bi pri tem pomislili, da se je ta poskus ponesrečil že v teku zgodovine. Poskusilo se je to v dobi prosvetnega absolutizma in v poznejših letih absolutistične dobe, ko je zginila prosveta in ostal absolutizem. Ako se to ni posrečilo v časih, ko so spali narodi, kako hočete to doseči sedaj, ko so se zbudili narodi (odobravanje na desnici), ko vlada narodnostna ideja ter smo za trdno sklenili, zoper vsakogar obvarovati in braniti svoje narodno svojstvo. (Živahno odobravanje in ploskanje na desnici.)

Nasvetovala so se vam v novejšem času nova pota. Ne vem, ali bodete hoteli hoditi po njih. Menim pa in to vsaj verujem. Večina, kakor se je tukaj sešla, zrcalo avstrijskih razmer, zapustila ne bo svojega starega tira ter se bo slej kakor prej bojevala za ono Avstrijo, kakor si jo mi predočujemo, za Avstrijo, ki je pravična vsem svojim narodom, ki spoštuje tudi njihova verska prepričanja (odobravanje na desnici) in ki nam je vsem zavetišče v teh težavnih časih.

V tem smislu, gospoda moja, sklepam ter priporočam, da se preide v nadrobno razpravo. (Živahna veselost in ploskanje na desnici. — Govorniku čestitajo z mnogih strani.)

Govor poslanca Kluna

v državnozborski seji dne 21. marca t. l.

(Dalje).

„Freie Stimmen“ na Koroškem so za ta slučaj obetale odpad od katoličanstva. Ljudje, katere v verskem oziru vodijo taka načela, so itak že popolnoma mlačni. Katoliška cerkev vsled njihovega odpada ne izgubi ničesa, kakor tudi protestantska ne bo ničesa pridobila.

Za take ljudi veljajo besede Kristusove, katere je nedavno v tej visoki zbornici izrekel vodja nasprotne stranke „Naj le gredo, slepci so in vodijo slepce, ako pa slepec vodi slepca, oba v jamo padeta“. V našem prepričanji, da je verska šola potrebna, nas pa tudi vsi dosedanji govori niso mogli omajati ali premotiti.

Dovolite mi, da se nekoliko oziram nanje ter pred vsem bavim z neposrednjim gospodom predgovornikom. Rekel je mej drugim, da se katoliška cerkev v Avstriji ne more pritoževati zaradi svojega položaja. Res je sicer, da nismo imeli kulturnega boja, toda ko bi bilo šlo po mišljenju in po volji častite nasprotne stranke posebno v onem času, ko je še imela tukaj večino, prizanešen bi tudi Avstriji ne bil ostal tak kulturni boj, kakoršen je morala doživeti Prusija; da se ni tako zgodilo, zahvaliti se nam v resnici nasprotni stranki, marveč višji volji. (Res je! na desnici.)

Častiti gospod poslanec se je skliceval na nekega moža na Kranjskem, ki si je pridobil za vravnanje kranjskega šolstva velike zasluge, in se je izjavil, naj se duhovščina zaveže, da se bo potegovala za šolo, namesto da od nje ljudi odvrača s pretenjem pekla. Treba je vedeti, kako se poroča o razmerah v jedni ali drugi deželi. Vzemite le pritožbe, s katerimi nasprotna stranka tarna zoper naše sedanje šolske razmere, in videli bodete da vse te tožbe zginejo v nič pri pravi luči.

Gospod poslanec se je skliceval na Tomaža Akvinskega, ki je rekel, da pristuje „ordinare de studijo“ deželnemu knezu. Svetega Tomaža Akvinskega nimam pri roki, da bi primerjal zvezo tega izreka ž njegovimi ostalimi razpravami, naglašal pa bi, da je imel Tomaž Akvinski vedno pred očmi krščansko državo, kateri more brez skrbi in bojazni prepustiti tudi vreditev ljudskega šolstva, kajti po njegovem mnenji ni medverske ali brezverske države, krščanska država bo pa gotovo ljudsko šolo vredila na verski podlagi.

Gospod poslanec je nadalje trdil, da je šola izključno državna. Tu bi se že raje pridružil včerajšnjemu govorniku, ki je rekel, da je šola narodova, oziroma deželna, kajti država ne plačuje troškov za ljudsko šolo. Ako vzamemo v roke proračun, najdemo, da znašajo državni troški za ljudsko šolo le 1,703.056 gld. Večji del troškov trpe dežele in temu primerno moral bi njihov glas imeti vpliv na vrejevanje ljudskega šolstva.

Topli priziv, kateri je obračal častiti gospod poslanec do mladih duhovnikov, ko jih je rotil, naj se ogibljejo protižidovskih smotrov, ima menda svoj izvir v potrtosti častite nasprotne stranke po izidu dunajskih volitev. (Klici na levici: O joj!) Bile so to prazne besede, ki nikakor ne zadevajo katoliškega duhovništva in ki ne dokazujejo ničesa. (Razburjenost na levici.)

Iznenadilo pa me je in moram najodločneje protestovati zoper umevanje, kakoršno nam je častiti gospod poslanec razkril o našem božjem Odrešeniku in apostolih. Čuli smo že nedavno oznambo Kristusa in krščanstva, ki naravnost nasprotuje razlaganju, kakoršno imajo katoliški kristjanje o Kristusu in krščanstvu.

Katoliku Kristus ni žid, marveč Sin božji, druga oseba v sv. Trojici, Bog in človek ob enem, v njem vidi svojega Rešenika, svojega Odrešenika, svojega Izveličevalca. (Klici na levici: Ali je temu kdo oporekal?)

(Dalje nasled.)

Naši dopisi.

Z Dunaja dne 5. maja. — Katoliški Dunaj, volitve v okrajne odbore, Gautsch. — Danes obhajajo Francozi uradno stoletnico velikanskega prevrata političnega v letu 1789, in pomenljivo je, da ima danes tudi Dunaj za seboj teden, ki kaže kako velikanski prevrat se je tukaj dognal že samo v teku zadnjih 10 let. Z letom 1861. pričelo se je prosto politično gibanje, državni temeljni zakoni z leta 1867. pričajo, da se je prostost takrat resno nameravala za vse narode širne Avstrije, pa 1873. leto je kazalo, da so ono prostost porabili nemški liberalci samo zase, za svoje dobičkarije in pa v razcepljenje drugih narodov in v škodovanje krščanske vere in cerkve.

Prišel je grozoviti gospodarski polom in v vsi nagoti pokazala se je grda dobičkaželjna spridenost židovsko-liberalne stranke. Ljudje so spregledavali bolj in bolj in ne solzice se ni pretočilo ko je 1879. leta prevzel krmilo države grof Taaffe.

Ta mož ni nastopil kot strankar, temveč še danes kaže z dejanjem, pa tudi zagotavlja z besedo, da sicer obsoja vse napake prejšnjih vlad, da po moči hoče vstrezati vsem narodom, da hoče združiti vse avstrijske narode v krepko državo, da pa tudi v tej pribranuje odlično, ako ne najodličnejše mesto, za Nemce avstrijske.

Dunaj je veliko, v resnici mednarodno mesto, dosedanji zastopniki dunajski pa so bili do zadnjih let izključno vzeti izmed prejšnje židovsko liberalne stranke, ker ta ima v svojih omarah največ denarja in vrh tega ima še danes skoraj brez izjeme v svojih rokah vse dunajsko časništvo. — Žid sicer na Dunaji ni bil nikdar priljubljen, toda dobri tukajšnji kristjani smatrali so za zapoved liberalizma — prenašati vodstvo — izključno vodstvo židovsko in marsikoga v prejšnji dobi odgojenega bilo je sram, javno spoznati se za kristjana ali celo katolika, naravno, ker čital je lahko vsak dan v židovskih listih, da „vera je vraža“, in zasramovan, očitno zasramovan bil je v časnikih vsak, kedor bi se bil drznil v dejanji, izrekoma v političnem dejanji, kazati od židovstva neodvisnega kristijana. Nasproti pa se je glasno ploskalo onim in stavljali so se za izglede oni, ki so „tudi-kristjani“ vlekli z žido-liberalci. Takih nahaja se še danes v vsih vrstah človeške družbe; najslabeje pa, naravno, tako ravnanje pristaja kmetu in

duhovniku. Velika zasluga sedanje vlade je ta, da se je število duhovnikov-liberalcev skrčilo vsaj na višjih odličnih mestih — pri nas zelo na nič. In kaj je prej židovsko-liberalni Dunaj pokazal v minulem tednu? Pokazal je veličasten shod katolikov, pokazal je pri volitvah v mestno-okrajne zastope, razun Leopoldovega predmestja, čisto krščansko lice.

Tukaj danes pač ni prostora popisovati deležnike shoda katolikov, ne poročati o deloma v resnici izglednih govorih, celo sklepov tega shoda bi ne bilo moč spraviti na vse strani tega lista, pa toliko lahko navedem, da se je shod temeljito pečal z vsemi vprašanji javnega življenja, z odgojo in šolo, z vedo in umetnostjo, s silo delavca in z težavami kmeta, s časništvom in učenjaštvom. Izrekoma pokazali so zbrani katoliki, da jim je bolj kot drugem pri srcu, prava prostost in pa pri srcu resnica v sklepu, naprositi sv. očeta, da ustanovi „naravoslovski zavod“ v Rimu, ki naj bi imel častno in pomenljivo nalogo dokazovati, da si vera in naravoslovje nikakor nista v nasprotji. Dopisu temu dal sim na čelo tudi ime naučnega ministra Gautscha. To čast v resnici zasluži, ker včeraj predložil je državnemu zboru naenkrat tri šolske zakone: Prvi imel bi ustreči tako zvani „verski šoli“, drugi ima ustanoviti za Lvov, Prago in Dunaj mesta podpredsednikov za deželne šolske svete in tretji ustanovlja stalne, v 8. in 9. red spadajoče okrajne šolske nadzornike, katere bi imel imenovati minister. O teh treh predlogih danes tukaj govoriti bilo bi preveč, to pa lahko omenjam kot skoraj sploh soglasno sodbo, da je z zakonom o verski šoli minister izzival splošno obsodbo, o ustanovitvi treh namestnikov ni, razun načeloma, vredno govoriti, tako imenovani in plačevani okrajni šolski nadzorniki pa bi bili vsakemu naučnemu ministru klešče, s katerimi vse naše ljudsko učiteljstvo napravi v kratkem času za svoje orodje. Vresničilo bi se potem: Dežela plačuje, minister zapoveduje.

Iz Ljubljane. — Deželno-zborske volitve za Kranjsko razpisane so za kmetijske občine za 4. dan julija, za mesta in trge za 8. dan julija in za veliko posestvo za 12. dan julija. Po tem, kar se do sedaj kaže, pričakovati je, da se zvršijo na Kranjskem volitve večinoma vsaj mirno. Vsem slovenskim volilcem priporočamo iz novega, naj imajo pri vseh svojih korakih in pri vsem delovanji pred očmi, da bode konečni izid volitev za naš narod časten; v ta namen treba složnega in mirnega delovanja, da se izvolijo značajni, spretni in skušeni možje v zastop dežele, taki, ki vedno zvesto stoje pod geslom: za vero, dom, cesarja! To bode deželi in narodu v blagor, unanjim sosedom prijateljem in nasprotnikom pa v dokaz, da Slovenci na Kranjskem hočejo napredovati na oni poti složnega postopanja, katere se zvesto drže zastopniki slovenski v državnem zboru.

— **Dr. Franc vitez Miklošič**, najzasluženejši učenjak slovanskih jezikov, profesor in dvorni svetovalec prejel je od cesarja odlični naslov „Njegovega veličanstva tajni svetovalec z naslovom ekscelenca“. Gotovo je to odlikovanje zelo častno za vse Slovence, ki starosti učenjakov s polnega srca kličejo: Živijo!

— **Gospod deželni predsednik baron Winkler** podal se je na Dunaj, da se jutri pokloni cesarju.

— **Osebne vesti.** Presvetli cesar je imenoval državnega pravdnika pri okrožnem sodišči v Celji, g. dr. Adalberta Gertscherja, nadsodniškim svetovalcem pri deželnem sodišči v Ljubljani. — Gosp. dr. Josip Fon, izvrstni operateur v Zagrebu, je imenovan županijskim zdravnikom in zdravstvenim poročevalcem županije zagrebške.

— **V državnem zboru** imel je minuli ponedeljek govor g. poslanec dr. Ferjančič, ki je poljedelskemu ministru v spretni besedi priporočal pomoč zoper trtno uš, zagradbo hudournikov in osuševanje nižinj na Notranjskem.

— **Davkovski odsek** rešil je v ponedeljek večer, kolikor sedaj moč ugodno, svojo nalogo glede znižanja hišnega davka, deloma potom zakona, deloma, kjer sedaj še ni bila mogoča dokonečna pomoč, potom resolucij. Poročilo o tej zadevi ima se še te dni rešiti v državnem zboru.

— **V Trst** namerava se k krstu novega vojnega broda „Franc Jožef I.“, ki bode tam dne 18. maja, podati razun predsednika dr. Smolka in I. podpredsednika Chlumecky-a. še nad 100 poslancev, ki se tje peljejo v posebnem vlaku po noči k 18. maju.

— **Pogreša** se od torka minulega tedna sem gosp. Karol Ahčin, bivši trgovec in odbornik banke Slovenije, 70 let star. Sodi se, da se mu je pripetila nesreča.

— **Žalostna osoda lahkomiseljnih izseljencev.** Od c. kr. deželne vlade smo dobili izpisek iz pisma nekaterih kranjskih izseljencev v Braziliji (J. Ogulina in tovarišev), ki označuje žalostno stanje kranjskih izseljencev. Imenovani J. Ogulin je pisal pismo dne 7. januarija t. l. iz Joinville-a c. kr. avstrijskemu generalnemu konzulatu v Rio de Janeiru. Mej drugim piše: „Dne 17. decembra 1888 smo prišli v Sao Francisco, od tam so nas v mali ladiji prepeljali v Joinville. Ko smo stopili na suho, peljali so nas v neko barako, kjer smo še danes. Bili smo tri, štiri dni v Joinville-u, a nihče se ni brigal za nas. Konečno je prišel nekdo od vodstva in poslal nas v pragozd. Tam nas je vprašal pomagač inženerjev, ali smo vzeli seboj orodje in živež? „Ne!“ smo odgovorili. — „Kaj pa hočete tukaj?“ — „Delali bi radi.“ — „Jaz nimam živeža za Vas in tudi ne orodja“, rekel nam je. Šli smo nazaj v Joinville in morali smo delati kot sužnji, da ne bi lakote umrli. Ne moremo ne naprej, ne nazaj, ker ničesa ne dobimo, kar so nam obljubovali. Srčno prosimo pomoči in rešitve; ali naj nas premestijo v boljši kraj, ali pošljejo v domovino. „Kleče prosimo pomoči.“ Generalni konzulat v

Rio de Janeiru ni mogel nesrečnežem pomagati z denarjem in tudi ne poslati jih domov.

— **Grad Majerling** so pričeli podirati; na istem mestu bodo karmelitarice sozidale samostan. Mrtvaška soba cesarjevičeva bode predelana v kapelo.

— **Nova pošta** se je pričela z dnem 1. maja v Lučah na Štajerskem, ki ima zvezo z pošto na Ljubnem.

Novičar iz domačih in tujih dežel.

Z Dunaja. — Cesar sedaj stalno biva na Dunaji in sprejema v splošnih avdijencah vsak ponedeljek in četrtek. Zadnji ponedeljek sprejel je med drugimi tudi predsednika shoda katolikov grofa Blooma.

V soboto večer umrl je v Arko na Tirolskem 8letni sin nadvojvoda Salvator-ja — brat ženina nadvojvodice Valerije.

Govor kneza Lichtenstein-a pri obedu koncem shoda katolikov, o čegar mojsterski sostavi je bila sodba splošno soglasna, dela sedaj med tukajšnjim židovskim trgovstvam veliko vriša in v ponedeljek večer sklenila je tukajšnja borsna zbornica, da hoče prirediti proti temu govoru izjavo in čin v veliki sijajni meri, ter v sodelovanje povabiti druge trgovske kroge.

To je dokaz, da je knez Lichtenstein s svojim govorom zadel sredo boleče rane današnje dunajske družbe.

Državni zbor nadaljuje precej obširno razprave o proračunu poljedelskega ministerstva. Pri tej oglašajo se deloma, kakor vsako leto, Nemci s Češke s tožbo, da vlada noče posebej podpirati njihovih izključno nemških kmetijskih družb. Vlada pa dosledno odgovarja, da gospodarske stvari cele dežele podpira pri deželnem kulturnem svetu, kateri se ozira na gospodarske potrebe vsega kraljestva, zato tudi v gospodarskih zadevah noče zavzimati narodnega stališča ter s tem širiti, vsaj pri gospodarskih vprašanjih, po vsem neopravičeni narodni razpor.

Izmed druzih govornikov oglašala se je večina vinorejcev pri oprašanji vojske zoper trtno uš. Z juga govorili so k tej stvari posebno poslanec dr. Gregorec, baron Moscon in pa dr. Ferjančič. Tožbe letele so večinoma na to, da se iz ministerstva ven, izrekoma po sekcijskem načelniku baronu Pretis-u, stalno goji neka nezaupnost nasproti strajnosti amerikanskih trt in da je s tega stališča tudi podpora vladna za vinorejce le polovičarska — nezadostna.

Minister Falkenhayn je, se ve da, trdil, da se v obče ne more mnogo ugovarjati zoper vspehe z amerikanskimi trtami, da pa še vendar dosedanje poskušnje niso tako potrjene, da bi vlada mogla prevzeti odgovornost, da bode s tem nevarnost preteča po trtni uši, za vinorejce stalno odpravljena. Sicer pa je delovanje vladno zadostno, celo toliko, da v nekaterih krajih ne more spečati amerikanskih trtnih sadik.

Poslanec Ferjančič govoril je pa poleg preteče nevarnosti po trtni uši, tudi o pogozdovanji Krasa, o škodah prizadetih po podzemeljskih vodah na Notranjskem in o hudournikih v Vipavi.

Poljedelskega ministerstva proračun dognan je bil včeraj, potem se je pričel proračun pravosodnega ministerstva in pa finančni zakon, za kar se računa daljnjih 4 do 5 sej, o čemer bode odločevala obširnost razprav.

Razun državnega proračuna se ima rešiti nekoliko manjih, pa pomenljivih predmetov, izrekoma: poročilo davkovskega odseka o znižanji hišnega davka, ki obeta davkoplačevalcem takoj nekoliko polajšav, že nekoliko obeta se jih takoj na jesen, tako da te in une dobe veljavo z novim letom; dalje poročilo odseka za znižanje pristojbin, posebno pri prenašanji lastnine po kupu in dedščini glede manjih zemljišč. Polajšave se proračunajo na 1,250,000 gl., kateri se pa ob enem nadomesti s povikšanimi pristojbinami na dobitke v loteriji in pri igrah. — Dalje se nameravajo še sprejeti nekatere polajšave pri potrjevanji podpisov (legalizacijah). In konečno se namerava še rešiti nekatere volitve o poslancu Bloch-u in Auspitz-u, za katere je predsednik zastavil svojo besedo, in pa nakup kósa dunajske zvezne železnice za državo in pa zamena nekaterih nepremaklin blizo Dunaja.

Ruska. — Čuje se, da se razmere med Rusko in Turško izdatno boljšajo. Minister Tolstoj je umrl.

V Petrograd je dospel bivši srbski metropolit Mihael, ter je bil sprejet od cara in odličnih oseb ministerstva in dvora. Vrne se nazaj čez Moskvo v Beligrad.

Žitna cena

v Ljubljani 13. aprila 1889.

Hektoliter: pšenice domače 5 gold. 83 kr. — banaške 6 gold. 80 kr. — turšice 5 gold. 30 kr. — soršice 5 gld. 80 kr. — rži 4 gold. 50 kr. — ječmena 4 gold. 33 kr. — ovsa 3 gold. — kr. — ajde 4 gold. 33 kr. — ovsa 2 gold. 44 kr. — Krompir 2 gold. 41 kr. 100 kilogramov.

V Kranji 11. aprila.

Hektoliter: Pšenica 6 gold. 18 kr. — Rrž 4 gold. 55 kr. — Oves 2 gold. 60 kr. — Turšica 4 gold. 54 kr. — Ječmen 1 gold. 22 kr. — Ajda 4 gold. 22 kr. — Slama 100 kilogr. 1 gold. 60 kr. — Seno 2 gold. — kr. — Špeh 1 kilogr. 44 kr.

Odgovorni urednik: Gustav Pirc. — Tisk in založba: J. Blasnikovi nasledniki.